

Wojciech Szabaciuk*

STANOWISKO LUDWIGA VON MISESA WOBEC HISTORYCYZMU I EMPIRYZMU

Wstęp

Wśród badaczy z dziedziny nauk społecznych i humanistycznych nie istnieje zgoda wobec odpowiedzi na pytanie, czy istnieją uniwersalne prawa, które rządzą relacjami społecznymi, politycznymi i gospodarczymi niezależnie od czasu, miejsca, narodu czy kultury. Nie ma także jednolitego poglądu wobec założenia, że metody empiryczne są jedynie słuszne z naukowego punktu widzenia. Niniejszy artykuł jest próbą analizy powyższych problemów z perspektywy przedstawiciela austriackiej szkoły ekonomicznej Ludwiga von Misesa (1881–1973). Szkoła austriacka, która postulowała zasady liberalizmu w relacjach społecznych, politycznych i ekonomicznych oraz odrzucała wszelkie formy kolektywizmu i interwencjonizmu w relacjach społecznych i gospodarczych od początku swego powstania, a więc od wydania w roku 1871 *Zasad ekonomii (Grundsätze der Volkswirtschaftslehre)* autorstwa Carla Mengera, pragnęła odkryć uniwersalne prawa rządzące relacjami społecznymi i ekonomicznymi. Powyższe dzieło, jak i późniejsze publikacje Mengera podważyły podejście dominujące w niemieckojęzycznej nauce związane z działalnością niemieckiej szkoły historycznej. Zdaniem Misesa, aż do końca lat 70. XIX w. marginalne i subiektywne podejście Carla Mengera pozostawało w odosobnieniu wśród badaczy z niemieckojęzycznych kręgów naukowych. Dopiero pod koniec XIX w. seminaria Mengera zaczęły przyciągać nowe generacje studentów, którzy z czasem zaczęli kontynuować podejście swojego nauczyciela. Uczniów Mengera z czasem zaczęto nazywać przedstawicielami austriackiej szkoły ekonomicznej jako przeciwieństwo dla niemieckiej szkoły historycznej (Mises 2003b: 1). W okresie międzywojennym przedstawiciele szkoły austriac-

---

* Instytut Politologii, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Wrocławski, ul. Koszarowa 3, 50-320 Wrocław, e-mail: szab12@interia.pl

kiej emigrowali z przyczyn politycznych za granicę i tam prowadzili działalność badawczą i dydaktyczną, co zaowocowało umiędzynarodowieniem składu personalnego ASE. Od lat 50. XX w. przedstawicielami szkoły zostawali nie tylko Austriacy, ale również Niemcy, Amerykanie, Hiszpanie czy Brytyjczycy.

Menger postulował, że w ekonomii jako nauce społecznej należy poszukiwać uniwersalnych, ścisłych i ponadczasowych praw, które będą niezależne od narodowego czy kulturowego kontekstu (Schulak i Unterköfler 2011: 23). Publikacje Mengera rozpoczęły spór pomiędzy niemiecką szkołą historyczną a szkołą austriacką, który przeszedł do historii jako *Methodenstreit* (Mises 2003b: 12). W roku 1883 Menger wydał *Untersuchungen über die Methode der Socialwissenschaften und die Politischen Ökonomie insbesondere* (*Badania nad metodą nauk społecznych, a w szczególności ekonomii politycznej*), w którym podważył podejście szkoły historycznej. Gustav von Schmoller niepochwlebnie zrecenzował książkę Mengera, co spotkało się z odpowiedzią założyciela szkoły austriackiej w postaci pamfletu *Die Irrthümer der Historismus in der Deutschen Nationalökonomie* (*Błędy historycyzmu w niemieckiej ekonomii narodowej*). Zdaniem Joanny Dzionek-Kozłowskiej konflikt między austriacką szkołą ekonomiczną a niemiecką szkołą historyczną dotyczył trzech głównych obszarów: 1) natury praw ekonomicznych, 2) właściwych metod badawczych oraz 3) sposobu postrzegania człowieka na gruncie ekonomii (Dzionek-Kozłowska 2007: 137).

Sam Menger, będący pod wpływem Arystotelesa, był empirystą, który poszukiwał esencji relacji ekonomicznych. Założyciel szkoły austriackiej stwierdził, że dzięki obserwacji indywidualnych zjawisk można odkryć prawa rządzące zjawiskami społecznymi i przyrodniczymi (Younkins 2005: 338).

Ludwig von Mises, który choć podzielał podejście mengerowskie do ekonomii i historycyzmu, odrzucił empiryczne metody założyciela ASE. Celem artykułu jest analiza stanowiska Ludwiga von Misesa wobec historycyzmu i empiryzmu. Artykuł ten powinien wykazać, że Mises odrzucił stanowisko historycyzmu oraz stwierdził, że w naukach społecznych, a zwłaszcza w ekonomii istnieją prawa niezależne od historycznego i kulturowego kontekstu. Dla przedstawiciela ASE historycyzm jest wewnętrznie sprzeczną doktryną. Ponadto artykuł powinien wykazać, że zdaniem Misesa adopcja metod nauk przyrodniczych do nauk społecznych i humanistycznych jest niedoskonała i zawodna. Zdaniem Misesa jedynie teoria prakseologiczna oparta na dedukcji i poprzedzających ją założeniach apriorycznych jest w stanie rozwiązać problemy z dziedziny nauk społecznych, a zwłaszcza w ekonomii, natomiast metody empiryczne nie są w stanie dostarczyć wiedzy dotyczącej zjawisk nowych i wyjątkowych.

Historycyzm

Zdaniem Misesa historycyzm powstał pod koniec XVIII w. jako sprzeciw wobec społecznej filozofii racjonalizmu (Mises 2007: 198). Terminu historycyzm (*historismus*) użył jako pierwszy Friedrich Schlegel w roku 1797. Słowo *historismus* przetłumaczone na język angielski jako *historicism* oznaczać miało nową filozoficzną epokę, która będzie różnić się od epoki antyku (Wang 2008: 115). Na początku wieku XIX niemieccy badacze zaczęli analizować i rozważać dzieła brytyjskiego oświecenia. W czasie studiów wśród badaczy niemieckich powstało pytanie, czy doświadczenia brytyjskie, wokół których powstawały ekonomiczne twierdzenia, nie są różne od doświadczeń niemieckich. Postanowiono więc zaadoptować brytyjskie oświecenie do niemieckich realiów jako przystające do niemieckiej kultury oraz narodu (Mises 2003b: 8). Mises we *Wspomnieniach* stwierdza, że na początku XX w. historycyzm uznawany był w kręgach akademickich Cesarstwa Niemieckiego oraz na Austro-Węgrzech za jedyną naukową metodę badania ludzkiego działania (Mises 2009: 2). W czasie pobytu Misesa w rodzinnej Austrii, a więc do roku 1934, historycyzm całkowicie zdominował niemieckie uniwersytety oraz miał wpływ na działania rządzących (Hoppe 2007: 53). Według Hansa Hermanna Hoppe'a Mises postrzegał empiryzm i historycyzm jako wewnętrznie sprzeczne doktryny (*ibidem*: 57). Zdaniem Murraya Rothbarda już na samym początku naukowej kariery Mises sprzeciwił się relatywizmowi i historycyzmowi propagowanemu przez szkołę historyczną, której podejście dominowało w krajach niemieckojęzycznych (Rothbard 2002: 4). Zdaniem Misesa niemiecka szkoła historyczna głosiła relatywizm oraz podporządkowała swoją działalność celom wyznaczanym przez rządy Prus, a później Cesarstwa Niemieckiego i Republiki Weimarskiej (Mises 2009: 3, 7).

Według Misesa podstawą historycyzmu jest teza, że nie istnieje wiedza, która nie została przekazana ludziom przez historię. Powyższe podejście prowadzi do tego, że nie istnieje żadna regularność ani uniwersalne prawa rządzące relacjami ekonomicznymi, a wszelkie metody badawcze nauk społecznych i humanistycznych poza metodami historycznymi są nienaukowe i nieefektywne (Mises 2007: 199). Zdaniem Misesa historycyzm zakłada, że pomiędzy narodami i kulturami istnieją istotne różnice, które uniemożliwiają stworzenie jednolitej teorii ekonomicznej, a w samym zaś narodzie ludzkie działania są zależne od epoki historycznej, w której się znajdują (Mises 2003b: 13). Brytyjski ekonomista Alfred Marshall nie podzielał poglądów szkoły austriackiej dotyczących istnienia absolutnych i ponadczasowych praw i teorii, które rządzą rela-

cjami ekonomicznymi, ale nie wykluczał istnienia pewnych uniwersalnych metod rozumowania i analizy (Dzionek-Kozłowska 2007: 140).

Według Roya Clouser'a centralnym założeniem historycyzmu jest to, że wszystkie teorie, interpretacje czy pojęcia są niczym więcej niż wytworami kultury zależnymi od miejsca i czasu (Clouser 1997: 41–42). Zgodnie z tym podejściem nie tylko nauki społeczne i humanistyczne, lecz również matematyka lub biologia są wytworami ludzkich pragnień, potrzeb lub preferencji, a nie naukami odkrywającymi świat takim, jakim jest (*ibidem*: 44).

Zdaniem Misesa historycyzm postrzega logiczną strukturę ludzkich myśli i działania przez pryzmat zmian wyznaczanych przez historyczną ewolucję (Mises 1998: 5). Według Misesa dla empiryków cała wiedza socjologiczna i ekonomiczna ma charakter empiryczny, gdyż wywodzi się z doświadczenia, natomiast dla historycyzmu nie istnieje wiedza, której ważność przekracza historyczną epokę (Mises 2003a: 5–6). Sam historycyzm nie tworzy spójnej teorii, systemu czy doktryny, lecz raczej odrzuca wszelkie zasady mogące ukonstytuować system (*ibidem*: 7). Zdaniem Misesa wielu przedstawicieli historycyzmu opowiadało się za interwencjonizmem państwowym i socjalizmem, nieortodoksyjnie traktując zagadnienia związane z ekonomią i tworząc wewnętrznie sprzeczną doktrynę. Przedstawiciele historycyzmu zaadoptowali wiele metod związanych z pozytywizmem i połączyli je z metodami historycznymi. Jednak między pozytywizmem a historycyzmem istnieje jedna fundamentalna różnica: dla pozytywistów prawa mają znaczenie uniwersalne, dla historycyzmu natomiast zależą od historycznego kontekstu (Mises 2007: 200–201).

Zdaniem Misesa w podejściu historycyzmu istnieją różne epoki historyczne, które na drodze ewolucji przechodzą z jednego stadium do drugiego. Jednak historycyzm nie wyjaśnia, dlaczego i jak dochodzi do tranzycji¹ oraz jakie prawa rządzą ekonomią (*ibidem*: 202). Historycyzm odrzuca aprioryczne podejście w naukach społecznych i ekonomicznych. Nie jest on w stanie stworzyć prognozy dotyczącej efektów przyjętej wcześniej nowej polityki, ekonomia jako nauka jest w tym podejściu tylko historią, nie jest natomiast teorią (Mises 1962: 68). Historycyzm może jedynie przewidzieć, jakie efekty będzie dawała polityka, która istniała już wcześniej i będzie funkcjonować tu i teraz w warunkach niezmiennych, nie potrafi natomiast powiedzieć nic na temat przyszłości i zdarzeń odbywających się w nowych warunkach (Mises 2007:

---

¹ Tranzycją z łac. *transitio* oznacza przejście. W politologii określa się tak okres, w którym jeden system zostaje zastąpiony drugim, więcej zob. w: *Systemy polityczne Europy Środkowej i Wschodniej. Perspektywa porównawcza*, red. A. Antoszewski, Wrocław 2006.

204). Według Misesa błędem jest utożsamianie historii jako nauki z podejściem historycyzmu. Historia jest przedstawieniem przeszłych zdarzeń, faktów i efektów, natomiast historycyzm jest epistemologiczną doktryną.

Dla Misesa historycyzm nie jest jednolitą doktryną – jedni przedstawiciele tego nurtu uważają historię za jedyną formę poznania ludzkiego działania oraz odrzucają teorie z dziedziny nauk społecznych, drudzy natomiast odrzucają metody historyczne jako nienaukowe i, paradoksalnie, postrzegają metody pozytywistyczne jako właściwe dla poznania historycznych doświadczeń i dynamiki zmian (*ibidem*: 210–211). Podejście historycyzmu wobec zjawisk i zdarzeń społecznych oraz ekonomicznych jest relatywne, zależne od punktu widzenia epoki, w której się dzieją. Przedstawiciele tego nurtu zdaniem Misesa starają się w ten sposób bronić interwencjonistycznej i nieliberalnej polityki gospodarczej (*ibidem*: 215). Historia jako nauka uczy ludzkość o przeszłych zdarzeniach, ma ona charakter empiryczny (a posteriori). Nie jest jednak w stanie stworzyć teorii, generalnych zasad czy praw dotyczących ludzkich działań i indywidualnych wyborów (Mises 1998: 41). Dla Misesa jedynie dedukcja poprzedzona założeniami apriorycznymi jest w stanie przekazać uniwersalną wiedzę o ludzkim działaniu² (*ibidem*: 32). Ekonomii nie można badać historycznymi metodami, gdyż ma ona charakter teoretyczny, oparta jest ona na logicznym wnioskowaniu z przyjętych wcześniej założeń. Historia gospodarcza i ekonomia to dla Misesa dwie różne dyscypliny naukowe. Oparcie polityki gospodarczej na historii gospodarczej musi zakończyć się porażką, gdyż historia gospodarcza nie jest w stanie sama w sobie dostarczyć żadnych praw dotyczących relacji ekonomicznych (*ibidem*: 67). Zdaniem Friedricha von Hayeka historycyzm w swoim podejściu ma antyteoretyczne uprzedzenie do badań zjawisk społecznych, a także niechęć do wszelkich generalizacji i abstrakcji (Hayek 1952: 65).

Zdaniem Misesa fundamentalnym błędem niemieckiej szkoły historycznej jest idealistyczne założenie postrzegające ekonomię przez pryzmat *homo oeconomicus*, koncepcję przejętą od przedstawicieli klasycznej ekonomii (Mises 1998: 62). Twórcą koncepcji *homo oeconomicus* był John Stuart Mill, który zaprezentował pogląd o człowieku dbającym wyłącznie o swój interes w eseju *On the Definition of Political Economy; and on the Method of Investigation Proper to It (O definiowaniu ekonomii politycznej i właściwej jej metodzie badawczej)* wydanym w roku 1836 (Dzionek-Kozłowska 2007: 147). Założenie *homo oecono-*

---

² Więcej na ten temat w: L. von Mises, *Human Action a treatise of economics*, Auburn 1998.

micus implikuje, że człowiek, kierując się motywacją finansową, wybiera najlepsze rozwiązania, które przyniosą mu maksymalne korzyści przy minimalnych stratach. Podejście to nie traktuje człowieka i jego działania takimi, jakimi one są, lecz tworzy hipotetyczne i fikcyjne wyobrażenie jednostki (Mises 1998: 62). Do podobnych wniosków doszła Elizabeth Anderson, która stwierdza, że człowiek jest bardziej skomplikowanym aktorem społecznym, który nie tylko podejmuje racjonalne i egoistyczne decyzje, lecz działa zgodnie z normami społecznymi i etycznymi (Anderson 2000: 170).

Koncepcja historycznej ewolucji została zapoczątkowana przez Georga Hegla, następnie Karol Marks zaadoptował dialektykę heglowską do swoich potrzeb. Zdaniem Marksa finałowym stadium historycznej ewolucji będzie nastanie ery komunizmu zgodnie z nieubłaganymi prawami natury. Zgodnie z heglowską koncepcją każda faza rozwoju historycznego ma swoje niższe i wyższe stadium, natomiast w marksistowskim ujęciu komunizm miał być końcową i ostateczną fazą rozwoju ludzkości, doskonałą z każdego punktu widzenia (*ibidem*: 74). Nieubłagane prawa natury zmuszają człowieka do postępowania – niezależnie od swojej woli – do myślenia i działania zgodnie z prawidłowościami danej epoki (*ibidem*: 80). Jednak w podejściu Misesa wszelki rozwój jest zasługą ludzkich pomysłów i idei. „To nie historia tworzy idee, lecz idee historię” (*ibidem*: 83)³.

Empiryzm

Zdaniem Misesa empiryzm jest to pogląd, który przyjmuje, że z historycznych wydarzeń można wyciągnąć pewne prawa i zależności. Empiryzm zakłada, że dzięki obserwacji zdarzeń można wyciągnąć pewne stałe prawidłowości (Mises 2003a: 9). Metody empiryczne w naukach społecznych zostały zapożyczone z nauk przyrodniczych. Empiryzm pozwala na tworzenie hipotez i prognoz, jednak według Misesa powyższe podejście jest ograniczone jedynie do przeszłości, metoda ta bazuje zawsze na doświadczeniach, które odbywały się w konkretnych okolicznościach, czasie i miejscu. Sam empiryzm jest w stanie tworzyć ponadczasowe prawa, ale jego wiedza i przywidowania ograniczają się do przeszłości, a metody empiryczne nie są w stanie prognozować i analizować przyszłości. Hipotezy muszą być zawsze weryfikowane przez doświadczenie, a żeby było to możliwe, potrzebne jest spełnienie dwóch

---

³ Więcej na temat misesowskiej krytyki marksizmu i socjalizmu w: L. von Mises, *Socialism An economic and sociological analysis*, New Haven 1962.

przesłanek – kontrola warunków, w których odbywa się proces, oraz odkrycie i zmierzenie stałych relacji między zmiennymi (*ibidem*: 10). Dla empiryzmu liczą się „twarde” dane pozyskane dzięki obserwacji i testom (Mises 2007: 241). Podejście empiryczne odrzuca metody dedukcyjne, założenie aprioryczne oraz tautologię (Mises 1962: 12).

Zdaniem Misesa logika i matematyka nie są naukami empirycznymi, lecz efektem dedukcji człowieka pragnącego poznawać świat, w którym żyje i działa. Bez sprawnego i działającego ludzkiego umysłu niemożliwe byłoby zdobycie jakiegokolwiek wiedzy (*ibidem*: 14). Rozumowanie jest z konieczności zawsze dedukcyjne, empiryzm musi korzystać z logicznej dedukcji, aby interpretować pewne fakty. Jednak podejście empiryczne jest ograniczone do faktów już zaobserwowanych i nie jest ono w stanie dostarczyć wiedzy o przyszłych zdarzeniach, jeśli odbywają się one w innych warunkach i/lub dotyczą innych obiektów. Empiryzm opiera się na szukaniu prawidłowości, zakłada on, że to, co odbywało się w przeszłości, to w warunkach niezmiennych będzie również aktualne w przyszłości (*ibidem*: 22). Zdaniem Jesusa Huerta de Soto, uczeń i kontynuator myśli Misesa, Hayek w swojej książce *The Counter-Revolution of Science* opublikowanej w 1952 r. krytykował metody empiryczne wywodzące się od Henri Saint-Simona, jednak opublikowana rok później *Essays in Positive Economics* Milтона Friedmana spowodowała rozpowszechnienie metod pozytywistycznych w ekonomii (de Soto 1998: 95).

Mises nie ma wątpliwości, że metody empiryczne są skuteczne w naukach przyrodniczych czy w fizyce, jednak są one w błędzie, kiedy odrzucają logikę, matematykę i założenia aprioryczne w sferze badań społecznych i ekonomicznych (Mises 1998: 32). Ekonomia, podobnie jak logika czy matematyka, nie jest nauką empiryczną, jej narzędziem pracy jest jedynie działający ludzki umysł oddzielający esencję od przypadkowości (*ibidem*: 864). Nauki teoretyczne, jak filozofia czy ekonomia, nie potrzebują przeprowadzenia eksperymentów – wystarcza im tylko refleksja i rozumowanie (*ibidem*: 869). Empiryczne prawa lub też raczej generalizacje nie pretendują do miana uniwersalnych praw, gdyż są one ograniczone co do czasu i miejsca (Lachmann 1978: 16).

Według Georga Selgina, Mises uważał, że pozytywizm, podobnie jak historycyzm, odrzuca istnienie uniwersalnych i koniecznych praw niezależnych od historycznych zdarzeń. Mises zredefiniował empiryczne podejście Mengera, wprowadzając do szkoły austriackiej podejście prakseologiczne (Selgin 1990: 12). Zdaniem Llewellyna Rockwella zasługą Misesa i jego prakseologicznego podejścia jest dostarczenie istotnego dowodu na zaprzeczenie naiwnemu dogmatowi empiryzmu jako jedy-nemu słusznemu w ekonomii i naukach społecznych w ogóle (Rockwell 2003: 45). Mises posługiwał się kantowskimi założeniami aprioryczny-

mi, które miały na celu uniknięcie nihilistycznych implikacji historycyzmu i empiryzmu (*ibidem*: 13–14). Dla Misesa ekonomia była teoretyczną nauką mającą więcej wspólnego z logiką niż z naukami empirycznymi (Hoppe 2007: 8). Sama teoria prakseologiczna Misesa była wolna od empirycznych i środowiskowych determinantów (White 2003: 16). Zaślugą Misesa było wykazanie, że w ludzkich relacjach nie istnieje stała empiryczna, a przez to nie można badać ekonomii pozytywistycznymi metodami (*ibidem*: 38). Sam Mises twierdził, że teoria prakseologiczna nie może być badana empirycznymi metodami, a przez to potwierdzona ani sfalsyfikowana. Przedstawiciel szkoły austriackiej zarzucał także empirykom, że nie przywiązują większej wagi do teorii. Dla pozytywistów same fakty społeczne mogą być rozumiane bez odwoływania się do teoretycznych podstaw. Testowanie i weryfikacja apriorycznych założeń i ich logicznych implikacji jest tak samo bezowocna jak testowanie niektórych twierdzeń lub wzorów matematycznych w świecie rzeczywistym (Leeson i Boettke 2006: 259). Hayek w swojej przemowie podczas odbierania Nagrody Nobla stwierdził, że agregaty, które można mierzyć w kategoriach statystycznych, nie mają sensu teoretycznego, natomiast wielu pojęć teoretycznych nie można zmierzyć i zbadać empirycznie (de Soto 1998: 88).

Według Petera Leesona i Petera Boettke teorie nie mogą być odrzucone przez empiryczną analizę, lecz raczej są odpowiednie lub nieodpowiednie, relewantne lub nierелеwantne w empirycznej interpretacji. Empiryczne testowanie i weryfikacja jest konieczna w ekonomii, natomiast logika jest ważnym komponentem nauki, lecz niewystarczającym, dlatego podejście aprioryczne Misesa jest ich zdaniem raczej utopią (Leeson i Boettke 2006: 260). Zdaniem Friedmana ekonomia musi mieć charakter nauki praktycznej, dlatego potrzebuje metod ilościowych w swoich badaniach (*ibidem*: 261), natomiast historyk myśli ekonomicznej Mark Blaug określił podejście Misesa jako dogmatyczne i specyficzne (Blaug 1992: 81). Sama prakseologia jest zdaniem Blauga bezkompromisową i radykalnie aprioryczną metodą (*ibidem*: 80).

Podsumowanie

Zdaniem Misesa podejście historycyzmu oraz empiryzmu w naukach społecznych jest wewnątrznie sprzeczne, a jedynie dedukcja oparta na logice i założeniach apriorycznych jest w stanie dostarczyć wiedzy dotyczącej ekonomii i nauki o ludzkim działaniu. Mises poddał krytyce historycyzm za jego relatywizm i nihilizm odrzucający istnienie uniwersalnych i koniecznych praw rządzących relacjami społecznymi i ekono-

micznymi. Uznał także, że adopcja metod empirycznych zaczerpniętych wprost z dorobku nauk przyrodniczych jest nieefektywna i nieskuteczna w dziedzinie badań nauk społecznych, a zwłaszcza w ekonomii. To właśnie Mises wprowadził do szkoły austriackiej metodę prakseologiczną, która to odrzuciła metody empiryczne w badaniu logiki działania człowieka. Dla przedstawiciela austriackiej szkoły ekonomicznej ekonomia oraz nauki społeczne potrzebują naukowych teorii, które pomagają badaczowi w odkrywaniu uniwersalnych praw w sferze społecznej i gospodarczej. Na uwagę zasługuje fakt, że Mises, jako jeden z nielicznych ówczesnych niemieckojęzycznych naukowców, nie podzielał poglądu historycyzmu na ekonomię oraz socjologię i nauki polityczne. Austriacki ekonomista kontynuował tym samym podejście rozpoczęte przez Carla Mengera. W przeciwieństwie jednak do założyciela szkoły austriackiej Mises odrzucił empiryczne podejście w badaniu ekonomii i nauk społecznych z powodu zawodności powyższej metody w sferze zjawisk nowych i wyjątkowych.

Bibliografia

- Anderson E., 2000, *Beyond Homo Economicus: New Developments in Theories of Social Norms*, "Philosophy and Public Affairs", nr 29, t. 2.
- Blaug M., 1992, *The Methodology of Economics Or How Economists Explain*, Cambridge.
- Clouser R., 1997, *Critique of Historicism*, "Critica", nr XXI, t. 85.
- de Soto J.H., 1998, *The Ongoing Methodenstreit of the Austrian School*, "Journal des Economistes et des Etudes Humaines", nr 8, t. 1.
- Dzionek-Kozłowska J., 2007, *Stanowisko Marshalla wobec niektórych kwestii sporu o metodę (methodenstreit)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, R. LXIX, z. 2.
- Hayek F., 1952, *The Counter-Revolution of Science: Studies on the Abuse of Reason*.
- Hoppe H.H., 2007, *Economic Science and Austrian Method*, Auburn.
- Lachmann L., 1978, *An Austrian Stocktaking: Unsettled Questions and Tentative Answers* [w:] *New Directions in Austrian Economics*, red. L. Spadaro, San Francisco.
- Leeson P., Boettke P., 2006, *Was Mises Right?*, "Review of Social Economy" t. LXIV, nr 2.
- Mises von L., 1962, *The Ultimate Foundation of Economic Science an Essay of Method*, Toronto.
- Mises von L., 1998, *Human Action a Treatise of Economics*, Auburn.
- Mises von L., 2003a, *Epistemological Problems of Economics*, Auburn.
- Mises von L., 2003b, *The Historical Setting of the Austrian School of Economics*, Arlington House.
- Mises von L., 2007, *Theory and History an Interpretation of Social and Economic Evolution*, Auburn.
- Mises von L., 2009, *Memoirs*, Auburn.

- Rockwell L., 2003, *Speaking of Liberty*, Auburn.
- Rothbard M., 2002, *Ludwig von Mises: Scholar, Creator, Hero*, Auburn.
- Schulak E., Unterkofler H., 2011, *The Austrian School of Economics a History of its Ideas, Ambassadors, and Institutions*, Auburn.
- Selgin G., 1990, *Praxeology and Understanding: an Analysis of Controversy in Austrian Economics*, Auburn.
- Wang S., 2008, *Lost in time: The concept of tempo and character in the music of Brahms*, Stanford.
- White L., 2003, *The Methodology of Austrian School Economists*, Nowy Jork.
- Younkins E., 2005, *Menger, Mises, Rand and beyond*, "The Journal of Ayn Rand Studies", nr 6, t. 2.

THE POSITION OF LUDWIG VON MISES IN CONFRONTING HISTORICISM AND EMPIRICISM

Abstract

This article is an attempt to analyze of the standpoint's one of the most influential representative of Austrian Economics School against historicism and empiricism. This article shows that while Ludwig von Mises shared a standpoint of founder Austrian Economic School Carl Menger's against historicism, in the area of empirical methods in the social science differences between two key figures of Austrian School existed, and Mises rejected the empirical methods of Menger. The author of this article used an interpretative method of the social science and focused on the text's analysis. The article will conclude that in the opinion of Mises, historicism is the method of self-contradiction and empirical methods in the social science are imperfect and unreliable in the sphere of prediction future event.

Key words: Ludwig von Mises, historicism, empiricism